

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 64

Fylke: Nord-Trøndelag,

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Nordli.

Emne: Død og begravelse.

Bygdelag: Skjelbred.

Oppskr. av: Ole Aagård.

Gard: Hegglund.

(adresse): Nordli.

G.nr. Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. **Ja, hovedsakelig.**

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1) Det forekom at man så lys på snøen om vinterkvellene etter at det var mørkt. De kaldte dette for "fegdaløs" og det var varsel om dødsfall i den nærmeste fremtid. Dette lys var som et vanlig talglys som brandt og lyste på snøen omkring seg. Dødsfallet kom da til å bli i den familjen på hvis eiendom lyset ble set.

Det var også den tru at når en kvinne som var med barn skulle gå gjennom en dør og tok i handtaket på døren samtidig som en annen som kom fra den motsatte siden så var det varsel om at barnet ikke kom til å leve.

Dersom det kom rusk på veken til noen av lysene på julekvellsbordet slik at det ikke lyste normalt ble dette oppfattet som tegn på at det var en i huset som kom til å dø i løpet av året og ikke være tilstede ved bordet neste julekveld.

- 2) Ukjent utenom det under sp. 1 nevnte.
- 3) Ukjent.
- 4) Nei.
- 5) Ja, det fortelles at dette har forekommet ~~og~~ men har ikke hørt at de hadde noe bestemt navn på disse dyr.
- 6) Ukjent.
- 7) Nei, han ble ikke flyttet fra sin vanlige sengeplass hvis det ikke var noen særlig grunn til det forøvrig.
- 8) Nei.
- 9) Nei.
- 10) Nei, det var ikke vanlig, men det kunne forekomme.

- 11) Det var ikke noen sær~~skilte~~^{lige} skikker eller for-
mer som skulle iaktas ved slike anledninger. Dersom
den døende hadde noe særskiltdt han ville bekjenne
for presten ble det ordnet slik at han først fikk
snakke med denne i enrom. Når han senere fikk natt-
verden, som foregikk etter det vanlige ritual, var
alltid hele huslyden tilstede. Presten hadde alltid
embedsdrakten med som han iførte sen under handlin-
gen.
- 12) Nei, ikke uten at det var noen den døende vil-
le snakke med, og desuten de~~n~~ nærmeste slektninger
som var fraværende og ikke kjente til sykdomsfor-
hollet.
- 13) Det var bare i enkelte tilfeller at den døende
bestemte noe om begravelsen og det var da helst om
hvem som skulle kjøre liket og hvem som skulle bæ-
re kisten o.l.
- Om andre ting som skulle gjøres etter døden
forekom det ofte at den døende bestemte at visse
ting av hans eiendele skulle tilfalle den eller den,
som regel i familien, til minne om ham (eller henne)
- 14) Uttrykket her var "å døy"
- 15) De brukte ikke noe særlig middel til dette.
Muligens det kan ha forekommet i tilfeller hvor det
kunne være tvil, men som regel var det jo symptomer
som viste tydelig når døden var inntrått.
- 16) Nei ikke her fra bygda.
- 17) Ja øynene ble lukket, men de brukte ikke å
legge mynt på øyelokket.
- 18) Det var vanlig å legge en salmebok under haken
for å støtte oppunderkjeven opp så så munnen hold-
tes lukket når stivheten inntråtte.
- 19) Nei det var ingen fast regel.
- 20) Bortfaller.
- 21) Nei.
- 22) Det var som regel at vinguet ble åpnet, men
det var bare for utluftning i rommet og ikke noe
som hadde med skikk eller ~~XX~~ tru å gjøre.
- 23) Såsnart det var på det rene at døden var inn-
trått ble liket tatt bort fra sengen såsnart det
var noen som hadde anledning til å vaske liket.
- 24) Det ble lagt på en benk eller på et senglokk.
Senglokk var noe de brukte i gamle dager til å leg-
ge over sengen til å sitte på om dagen.

- 25) Nei.
- 26) Å ligge på "likstrå" er et uttrykk som ikke blir brukt her. I tiden mellom døden og jordfestelsen heter det at vedkommende "ligger lik".
- 27) Ja, så fort det gikk an.
- 28) Arbeidsklær ble brennt hvis det var smittsom sykdom vedk. var død av. Ellers ikke.
- 29) Liket ble ikke lagt på strå.
- 30) Det var ingen fast regel med det. Det var såsnart noe hadde anledning til å stille det.
- 31) Det var som regel et par av naboene, eventuelt nabokommene, som ble bedt om å gjøre dette.
- 32) Nei.
- 33) Ja.
- 34) Ja.
- 35) Ja.
- 36) Ja.
- 37) Nei.
- 38) Det ^{hel}bare "å kle liket".
- 39) Det heter "liklaken"
- 40) Det var ingen regel. Det skulle bare være så stort at det dekket liket fullstendig. Det ble lagt ~~over liket~~. Det ble lagt over det "kledde" lik.
- 41) Ja hvis det fremdeles var i behold.
- 42) I underklær.
- 43) Det var ofte at brudgomsskjorten og brudelinet ble spart for å brukes til likklær. Hvor ikke det var tilfelle ble det sydd en skjorte for anledningen, men det var ikke skikk med noe bestemt snitt på disse.
- 44) Ja.
- 45) Det var ingen regel om det.
- 46) Nei.
- 47) Nei.
- 48) Nei.
- 49) Nei.
- 50) Det forekom i bedre stillede familjer at det ble sydd blondet på liklakenet, men aldri at de ble lagt langs kanten av kisten.
- 51) Det begynte smått om senn etter århundreskiftet, først av de bedrestillede og senere smått om senn så det
- 52) nå brukes kjøpte likklær overalt.
- 53) Ja, nå blir de det.

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

5

- 82) Ja.
- 83) Lokket ble lagt på og bare tatt av om det kom noen bsøkende som ville se liket.
- 84) Den var av hvitt lintøy uten at det skulle være noen bestemt fasong.
- 85) Ansiktsduk.
- 86) Ja.
- 87) Nei.
- 88) Bortfaller.
- 89) Ja.
- 90) Nei, arbeidet på gården gikk etter det vanlige.
- 91) Begrepet "sørgetid" var kjent, men det var ikke noen regel for hvor lenge den skulle være.
- 92) Sømmelig ferd var at man fortsatte å med sitt arbeide som vanlig, Dog, i den første tiden, mere stilfarende. Det var intet man absolutt ikke måtte gjøre.
- 93)J Ja på en måte, men den bestod bare i at alle, både menn, kvinner og barn skulle være klædd i sort så langt omstendighetene ga anledning til det.
- 94) Nei.
- 95) Nei.
- 96) Nei.
- 97) Nei.
- 98 Den kunne være på hvilken som helst dag i uken men aldrig på en søndag.
- 99) "Likfal"(med tykk l)
- 100) Når de møtende gjester hadde fått trakterement ble kisten båret inn i stuen og båret ut derfra under sangen. Var det trangt om plass inne og det var godt værlute foregikk det gjerne ute på gårdsplassen.
- 101) Nei ikke under utsyngingen, men det ble i forveien tatt av på det rom hvor kisten sto så alle som ville kunne gå dit og se liket.
- 102) Nei det var ikke lagt noe over kisten.
- 103) Det ble tent et lys som ble satt på kisten i høyde med avdødes bryst.
- 104) Bare et i alle tilfelle.
- 105) Det ble bare tatt bort fra kisten og satt bort.
- 106) Bortfaller.
- 107) Do.
- 108) Lyset ble senere benyttet til vanlig bruk.
- 109) Nei.
- 110) Slikt har ikke vært i praksis her.

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

- 111) Bortfaller.
- 112) Nei.
- 113) Nei.
- 114) Nå er det meget almindelig når det ikke er for lang og besverlig veg.
- 115) Fra 1920 ~~XX~~ kan en si at det begyndte.
- 116) Sangeren, eller sangerne, det var ofte to; stod ved kisten og sang de første vers av en dertil egnet sang. Derpå ble kisten båret ut mens sangeren gikk foran og sang det siste vers mens kisten ble båret og satt på det dertil bestemte kjøretøy.
- 117) Nei.
- 118) Bortfaller.
- 119) Det var helst noen av naboene og/eller fjernere slekninger.
- 120) Ja.
- 121) Nå er det de nærmeste pårørende.
- 122) Med fotenden først.
- 123) Nei.
- 124) Ukjent.
- 125) Ja.
- 126) Nei, kisten ble satt direkte på det dertil bestemte kjøretøy.
- 127) Nei.
- 128) Ja kvinnene fulgte også med ut på tunet.
- 129) Nei hele følget var med til kirkegården.
- 130) Kvinnene har hele tiden fulgt med til kirkegården.
- 131) Ja det har vært den oppfatningen hele tiden.
- 132) Nei, ikke utenom at det ble satt et lite gran-
~~XXXX~~ tre på hver side av utgangsdøra i heimen og strødd hakket granbar på gårdsveien til hovedveien.
- 133. ~~XXX~~ Nei.
- 134) Ja. En kan si det begyndte ved århundreskiftet.
- 135) Slektninger og pårørende.
- 136) Nei de ble på halv stang hele dagen og ble tatt ned om kvellen.
- 137) Bortfaller.
- 138) Ja, se sp. 136.
- 139) Nei.
- 140) Nei.
- 141) Nei.
- 142) Nei.
- 143) Nei.

- 144) Det var intet i veien for det hvis det høvde slik.
- 145) Gjerne et par plankstumper, men også ingenting.
- 146) Nei.
- 147) Ukjent.
- 148) Ja.
- 149) På ~~XX~~ heimveien kunne de kjøre som vanlig på en kirkereise, men ikke noe bortimot kappkjøring.
- 150) Helst en av naboene.
- 151) Nei han satt som regel på vognen eller sleden.
- 152) Nei.
- 153) Det var ingen steder det var så vanskelig at det ikke gikk an å bruke slede.
- 154) Nei.
- 155) Ukjent.
- 156) Det var de samme bærerene ved kirken som i heimen. Kisten ble ikke satt ned. Når de løftet den fra vognen eller sleden bar de den direkte til graven. Etter at det ble skikk å bære liket inn i kirken var det en krakk der til å sette kisten på.
- 157) Nei.
- 158) Bortfaller.
- 159) De samme bærerene.
- 160) Nei.
- 161) Ja.
- 162) Nei.
- 163) Ja etter at det ble fast ansatt prest i bygda.
- 164) Ja, når kisten ble båret direkte til graven. Sangeren tok da ved ankomsten plass ved kirkegårdsporten og når de da kom dit med kisten gikk han foran til graven og sang.
- 165) Nei.
- 166) Ja, under sangen.
- 167) Omkring 1910.
- 168) Kirkegårdsgraver. I almindelighet bare kaldt graver.
- 169) Graven ble kastet opp i forveien. i almindelig~~XX~~ het var det av forpakteren på prestegården. Også prestedrengen når presten selv drev gården.
- 170) Nei det var graveren som også kastet den igjen.
- 171) Nei.
- 172) Har ikke hørt at folk reflekterte over dette. Det var jo en kirkelig sermoni som skulle gjennomføres i likhet med andre kirkelige handlinger.

- 173) Ja en staur med avdødes navn påskrevet.
- 174) Det var ikke skikk å pynte eller stelle grave-~~ne~~ne da.
- 175) I de siste år har ungdomslaget "Gå På" arrangert sammenkomst på kirkegården en dag ved st. Hans-tider til frivillig fremmøte av både ungdom og eldre for å tilse, pynte og stelle sine slektningers og venners gravsteder. Den øvrige tid av dagen blir benyttet til arbeide med forskjønnelse av kirkegården i sin helhet.
Utenom dette stelles og pyntes gravene av På-rørende til enhver tid om sommeren.
- 176) Nei.
- 177) I riktig gammel tid skulle selvmordere begravnes utenfor kirkegårdsmuren, uten kiste og i de klær de hadde på seg ved døden. Senere fikk de hvilested innenfor muren i et hjørne eller utkant av kirkegården.
- 178) Nei.
- 179) Se under sp. 177.
- 180) De ble oppbevart og lagt i graven sammen med ~~m~~annen når dertil ble anledning.
- 181) Som med de andre udøpte barn.
- 182) De brukte bare ordet "likfal"
- 183) Det var ingen regel for det. Det ble sendt med hvemsomhelst.
- 184) Nei det var likedan ved andre "fester" også.
- 185) Bortfaller.
- 186) Do.
- 187) Do.
- 188) Do.
- 189) Nei.
- 190) Bare den dagen begravelsen fant sted.
- 191) Det var ikke andre "måltider" enn at de ~~XXXX~~ innbudne fikk kaffe og smørebrød i heimen når liket ble utsunget, ^{og/} medbragt traktement ble innbudt tilsom regel i bårdsstua på prestegården - etter jordfestelsen.
- 192) Nei.
- 193) Nei.
- 194) Ja.
- 195) Nei, De som ikke var med i begravelsen kunne arbeide som vanlig.
- 196) Det var som det hørde med det.

- 197) Ingen regel om det.
- 198) Nei.
- 199) Nei.
- 200) Nei, de sendte som de kunne unnvære av den slags som de tenkte seg trengtes mest for anledningen.
- 201) Nei, det var så enkelt i eldre tid at det kunne ik^{ke} bli enklere.
- 202) Alkohol forekom ikke ved begravelse.
- 203) Bortfaller.
- 204) Ja, det ble på en måte det.
- 205) Fra omkr. 1910.
- 206) Ja. Om vinteren av bar og om sommeren av lyng og vildtvoksende blomster.
- 207) Ja nå blir det bestilt kranser med silkeband og som regel med påskrift.
- 208) De fleste følger med kisten i graven og de mest verdifulle blir tatt unna og lagt på graven nå den igjenkastet.
- 209) De blir liggende der så lenge de er til pryd for graven.
- 210) Stort sett som i gamle dage. Alkohol nytes ikke.
- 211) Ja, på kafé eller restaurang i nærheten av kirken.
- 212) Smått om senn fra 1910 og utover.